

УДК 371.134+378.041

**ТВОРЧО-ВИКОНАВСЬКА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ**

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА (*Кіровоград*)

Постановка проблеми. Процеси модернізації та глобалізації, що охопили всі сфери цивілізаційного простору, перехід від постіндустріального до інформаційного

суспільства, інтеграційні соціально-економічні процеси, складний і динамічний розвиток нашого суспільства потребує розв'язання актуальних завдань, зумовлених об'єктивною

потребою суспільства у конкурентоспроможних фахівцях, соціальним запитом на нову генерацію професійних кадрів, затребуваністю в їхній самостійно-творчій позиції. У зв'язку з цим, актуалізується проблема формування особистості, розвитку її духовних і творчих якостей, здатності розуміти і творити прекрасне, втілювати це прекрасне в життя. Розв'язання вищезазначених завдань в системі вищої педагогічної освіти уможливорює творчо-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, яка є складною неперервною динамічною системою, що передбачає вдосконалення і розвиток професійно значущих особистісних якостей, інтеграцію, постійне зростання, ґрунтовність і фундаментальність знань, набуття фахових компетентностей і головне, – сприяє якісному перетворенню майбутнім вчителем свого внутрішнього світу, формуванню його авторської спроможності, що призводить до принципово нового внутрішнього стану майбутнього фахівця, способу життєдіяльності та життєтворчості.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасними вітчизняними вченими, педагогами зроблено значний внесок у теорію та практику професійної освіти. Проблеми гуманізації вищої освіти, впровадження у її зміст інноваційних технологій розв'язуються у наукових працях В. Андрушенка, І. Бега, В. Бондаря, С. Гончаренка, К. Завалко, І. Зязюна, В. Кременя, В. Лугового, Н. Ничкало, О. Савченко, М. Ярмаченка та ін. Наукові засади формування творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва обґрунтовуються у наукових працях Н. Гузій, Н. Гуральник, Л. Гусейнової, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, А. Растригіної, О. Ребрової, О. Ростовського, О. Рудницької, Н. Сегеди, В. Черкасова та ін.

Аналіз наукових праць уможливорює зробити висновок, щодо особистості вчителя як суб'єкта навчально-виховного процесу, до якості його професійно-педагогічної діяльності висуваються нові вимоги, що ефективно впливають на розширення комплексу взаємопов'язаних завдань, що покладаються на педагогічну освіту. Основним із них Н. Ничкало виокремлює [2, с. 25] стимулювання інноваційної діяльності у різних освітньо-виховних системах, педагогічної творчості, що дає можливість досягти рівня педагогічної майстерності [6, с. 255].

Освіта як повсякденна діяльність, частина реального світу спрямовується на підготовку особистості до практичного оволодіння тими чи іншими екофактами, матеріальними та знаннями артефактами та певними технологіями життєтворчості. У

фундаментальній праці «Педагогіка: загальна та мистецька» О. Рудницька визначає освіту як процес і результат формування якостей особистості засобами навчання і виховання відповідно до норм духовної культури і цінностей суспільства [4, с. 22].

Метою підготовки у вищому навчальному закладі, підкреслює О. Семенов, є формування і розвиток особистості, яка характеризується творчою індивідуальністю, високим рівнем соціальної зрілості, освіченості, культури, розумінням сутності суспільства і людини та їх взаємозв'язку у процесі розвитку [5, с. 81].

Важливою є концепція Г. Падалки про те, що головною метою розвитку теорії і практики мистецької і музично-педагогічної освіти на сучасному етапі є затребуваність розробки інноваційної проблематики, впровадження інноваційних підходів, виявлення найсуттєвішого, зосередження на проблемах глобальних і специфічних явищ мистецької освіти, що мотивується особливостями розвитку сучасної мистецької освіти.

Музична освіта, підкреслює О. Ростовський, – це складний діалектичний процес розвитку художньо-творчих здібностей учнів, їх здатності до естетичного сприймання, переживання і творення музики. Цей процес не спонтанний, а керований соціально-педагогічне явище, в якому об'єктивні і суб'єктивні чинники знаходять у нерозривній єдності [3, с. 193].

Це посилює вимоги і до викладача, і до майбутнього вчителя музичного мистецтва як суб'єктів педагогічного процесу, носіїв інновацій, передбачає внесення і запровадження у традиційну систему музично-педагогічної освіти новостворених, інноваційних технологій, спрямованих на підготовку компетентного фахівця, здатного як творча індивідуальність і творча особистість до самостійного пошуку, самовираження і самореалізації в діяльності.

Мета статті – розкрити соціально-педагогічне значення творчо-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасного осмислення і підходу вища музично-педагогічна освіта розглядається в трьох взаємозумовлених аспектах: змісту, функціонування і розвитку, є системою, що саморозвивається і характеризується фундаментальністю, універсальністю, гуманітарною і науково-дослідною спрямованістю. Ця система орієнтує студентів музично-педагогічних та музичних відділень мистецьких факультетів на ґрунтовне освоєння загально-теоретичних, спеціальних, психолого-педагогічних знань, набуття науково-

дослідницьких і практично-методичних умінь для творчого оперування ними при розв'язанні професійних завдань.

Вища музично-педагогічна освіта – це трирівнева система навчального процесу, що побудована відповідно до змісту Державного освітнього стандарту, містить неперервну підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр», спрямовується на розв'язання важливих завдань професійної підготовки компетентної, високоосвіченої, творчої, професійно мобільної особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, виконує соціальне замовлення у підготовці фахівців для загальноосвітніх закладів, задовольняє запити студентів у їх особистісному і професійному становленні.

Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснюється відповідно до навчального плану спеціальності й містить теоретичний і практичний компоненти (теоретичне навчання, практики); реалізується у навчальній, виробничій (педагогічній), концертно-виконавській діяльності студентів у колективній, груповій, індивідуальній формах; набуває професійного спрямування під час вивчення фахових дисциплін, передбачає вивчення вибіркових дисциплін, обраних студентом, а також дисциплін додаткової спеціалізації.

Ефективність процесу професійної підготовки майбутнього фахівця залежить як від якості викладання кожної фахової дисципліни, так і від їх взаємозв'язку та взаємоузгодженості, оптимального врахування навчально-виховних завдань, зумовлених специфікою предмету, добору відповідного матеріалу у навчанні.

У змісті професійної підготовки особливе місце має фахова підготовка майбутнього вчителя як система музично-теоретичних (у тому числі музично-історичних), музично-виконавських, практично-методичних, науково-дослідних дисциплін, котра здійснюється безперервно упродовж всього терміну навчання. Під час вивчення фахових дисциплін майбутні учителі музичного мистецтва оволодівають ґрунтовними музично-теоретичними, поліхудожніми, музично-історичними знаннями, художньо-інтерпретаційними і сценічно-виконавськими вміннями, набувають знань з методики музичного виховання та фахових методик, трансформують їх в освітню практику.

Відзначаючись власною специфікою, характеризуючись внутрішньою спорідненістю й інтеграційністю, фахові дисципліни прагнуть до взаємодоповнення, взаємозумовленості та співіснування. Їх складний

внутрішній зв'язок виявляється в єдності методології та принципів музично-педагогічної діяльності: від набуття ґрунтовних музично-теоретичних знань, художньо-інтерпретаційного, музично-виконавського, практично-методичного досвіду до втілення у практичній діяльності і власній творчості. Основним завданням фахових дисциплін є розкриття унікальних особистісних якостей майбутнього вчителя, які виявляються у здатності адекватно сприймати й оцінювати художні явища, критично мислити, оволодівати здатністю до самостійного творчого пошуку, самовиражатись у власній творчості, що дають змогу успішно здійснювати майбутню педагогічну діяльність.

Основу фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва становлять дисципліни музично-теоретичного циклу – «теоретичні науки», які спрямовані на розвиток музичної грамотності, художньої свідомості, формування у студентів логіки мислення, підкреслює О. Ростовський. Набуття ґрунтовних музично-теоретичних знань здійснюється через виконавську діяльність на основі художнього осмислення музичних уявлень – від елементарної музичної грамоти до музичної грамотності, інтонаційності, цілісного аналізу, розуміння музичної форми, самостійності теоретичного і виконавського мислення, які «називаються зрілістю, порогом, за яким починається майстерність» (Г. Нейгауз).

Необхідність і важливість музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя у розвитку музично-мисленнєвих операцій, у проведенні уроків, організації позакласної та просвітницької діяльності зазначається у праці Л. Арчажникової, Ф. Арзаманова, Т. Бондаренко, Е. Бриліна, О. Давидової, Ю. Зільбермана, І. Малашев-ської, А. Островського, І. Пяковського, Л. Рапацької, Г. Ципіна та ін.

Теорія, підкреслює О. Давидова, як і грамати́ка, необхідна і важлива у процесі художнього сприймання, музичного виконання, оскільки розширює світогляд, надає знання різних композиційних структур музичного твору, жанрів, розкриває суспільно-історичний розвиток [1, с. 5].

У музично-теоретичній підготовці не тільки набуваються знання, формуються творчі навички, розвиваються природжені здібності, інтонаційний слух. У процесі аналізу-синтезу, сприйняття та інтерпретації, відбувається їх якісне перетворення, прагнення до інтенсифікації самостійно-творчої діяльності, спонукання дослідницького хисту, потреби у самовираженні у всіх видах музичної творчості – сприйнятті – інтерпретації – творенні.

Універсальність музично-теоретичних дисциплін полягає в тому, що саме вони покликані формувати вміння і навички, котрі необхідні і вчителю, і музиканту-фахівцю для творчого самовираження і самореалізації, творчої самостійності, в якій взаємодіють різні аспекти психічної діяльності, теоретичні знання, художньо-образне мислення, творчо-виконавські вміння, культура художнього сприйняття, емпатійне співпереживання, сформовані у процесі навчання. Недостатня музично-теоретична підготовка викликає значні труднощі у самовираженні й самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Важливим завданням творчо-виконавської підготовки є розвиток цілісної особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, який вміє орієнтуватися в історико-стильових тенденціях та в закономірностях мистецтва, проникати у зміст музичних творів способом аналітичного мислення-пізнання та емоційно-образного сприйняття-інтерпретації, самовиражатися у різних видах музично-виконавської діяльності, досягати художньо-образний зміст музичного твору, адекватно його відтворювати, творчо мислити і діяти. Оволодіння студентами вміннями історико-стильової орієнтації, чіткою системою знань про еволюцію та розвиток засобів музичної виразності призводить до усвідомлення художньої генези мистецтва загалом, стилістично різнопланової палітри сучасного музичного середовища, розуміння «плюралізму стилів» ХХ ст. (І. Малашевська).

Досліджуючи окремі аспекти творчості і виконавства, специфіку окремих напрямів музично-педагогічної освіти (музично-теоретичного, інструментально-виконавського, вокально-хорового), дослідники не подають формулювання поняття «творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва». Втім, саме творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя є сенсом професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, її якісною характеристикою, зумовлюється теорією і практикою музичного виховання, специфікою музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, що полягає у розв'язанні педагогічних завдань засобами музичного мистецтва і спрямовується на розвиток творчої особистості майбутнього вчителя, спроможного до самореалізації, здатного до сприйняття нового досвіду та організації діяльності, необхідної для вираження своєї унікальної сутності.

Теоретичний аналіз особливостей творчо-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, розкриття понять

«творчість» і «виконавство», дало змогу виявити їх специфічні та спільні характеристики й виокремити у змісті творчо-виконавської підготовки композиторсько-виконавську діяльність, що оновлює зміст професійної підготовки, передбачає тісний зв'язок з фаховими дисциплінами (музично-виконавськими, вокально-хоровими, практично-методичними, науково-дослідними) і при збереженні їх автономності, класичності й традиційності, здійснює значний синергетичний ефект у навчальному процесі.

Саме композиторсько-виконавська діяльність спрямовується на розвиток особистості, здатної реалізувати набутий художньо-інтерпретаційний досвід у власній творчості, є результатом і вершиною творчо-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. У процесі композиторсько-виконавської діяльності розкривається творчий особистісний потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва, його універсальні метакультурні якості, що уможливають забезпечити успішність, продуктивність, актуальність, адаптивність майбутнього фахівця у різних соціальних сферах.

У створенні й виконанні власної художньо-інтерпретаційної версії, здатності втілити оригінальний художній задум у відповідну звукову форму, спроможності оригінально і виразно його виконати, реалізувати у практичній діяльності, спрямувати у педагогічне русло, особливо яскраво виявляється індивідуальна мистецька обдарованість особистості, її неповторність і самобутність, здатність до емпатії і рефлексії, сформованість «Я-концепції», здатність до духовно-творчого самовираження у життєдіяльності і життєтворчості.

Висновки. Творчо-виконавська підготовка є складним системно-інтеграційним утворенням, визначає якісно новий рівень професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, передбачає розвиток його професійно-особистісних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до мистецьких цінностей, явищ педагогічної реальності, здатності до самовираження і самореалізації у професійній діяльності й життєтворчості. Як цілісне процесуально-результативне, системно-інтеграційне утворення, творчо-виконавська підготовка охоплює фахові дисципліни, передбачає тісні зв'язки з дисциплінами інших циклів, ґрунтується на оптимальній кількості вихідних і логічно пов'язаних наукових підходів і принципів, що визначають її методологічно-концептуальні основи та організаційно-методичний супровід і підпорядковується основній меті – підготовці

майбутнього вчителя музичного мистецтва до виконання своєї соціально-педагогічної функції.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Давыдова Е. В. Методика преподавания сольфеджио : учеб. пособие / Е. В. Давыдова; ред. текста Е. В. Давыдовой, Ю. Рагс, вступ. статья В. Середы. – 2-е изд. /Е. В. Давыдова. – М. : Музыка, 1986. – 160 с.

2. Ничкало Н. Г. Українська наукова школа педагогічної майстерності – скарбниця сьогодення і майбутнього / Н. Г. Ничкало // Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології. – Київ – Кіровоград, 2014. – С. 22–29.

3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : Навч.-метод. посібник / О. Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2011. – 640 с.

4. Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень / О. П. Рудницька, А. Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельнікова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1998. – 143 с.

5. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутнього вчителя на основі поліпарадигмального підходу / О. М. Семенов // Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології. – Київ – Кіровоград, 2014. – С. 77–82.

6. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл : проблеми, досвід. Перспективи : зб. наук. праць / [за ред. В. Г. Кременя, Т. Левовицького]. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2012. – 692 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін, докторант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.